

18. Council of Europe. Verkhovna Rada of Ukraine: Social dialogue as an instrument for understanding. URL: <https://www.rada.gov.ua/en/print/17595.html> (дата звернення: 11.07.2024).

19. European Economic and Social Committee. An effective social dialogue requires political will and commitment. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/news/effective-social-dialogue-requires-political-will-and-commitment> (дата звернення: 11.07.2024).

20. European Commission. Ukraine: EU report notes continued implementation of the reform agenda. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/ukraine-eu-report-notes-continued-implementation-reform-agenda-though-challenges-remain-2020-12-01_en (дата звернення: 11.07.2024).

21. European Union. Association agreement with Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/association-agreement-with-ukraine.html> (дата звернення: 11.07.2024).

22. European Parliament. Texts adopted: EU Association Agreement with Ukraine Thursday, 11. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0050_EN.html (дата звернення: 11.07.2024).

23. European Union. Association agreement with Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/association-agreement-with-ukraine.html> (дата звернення: 11.07.2024).

24. European Parliament. Texts adopted: EU Association Agreement with Ukraine Thursday, 11. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0050_EN.html (дата звернення: 11.07.2024).

УДК 349.2: 331.2 (477)

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-03-04

Мацелюх І.А.,

докторка юридичних наук, професорка,

професорка кафедри службового та медичного права

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID: 0009-0008-2531-8791

Малюга Л.Ю.

докторка юридичних наук, доцентка,

доцентка кафедри трудового права та права соціального забезпечення

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID: 0000-0002-0523-221X

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У СЕРЕДИНІ XX СТОЛІТТЯ

У статті досліджується історико-правовий досвід становлення та реалізації прав осіб з інвалідністю в Україні. Аналізується становище інвалідів війни у післявоєнний період,

спираючись на архівні документи та історичні свідчення. Дослідження розкриває жахливі умови життя ветеранів з інвалідністю, які включали мізерні пенсії, недоступність засобів реабілітації, проблеми з житлом та паливом. Особлива увага приділяється репресивній політиці радянської влади щодо інвалідів війни, яка проявлялася у примусовому переселенні до спеціалізованих тюремного типу та систематичному позбавленні статусу інваліда через маніпуляції з медичними комісіями.

У статті висвітлюється контраст між офіційною пропагандою та реальним становищем осіб з інвалідністю в радянський період, розкривається існування паралельних систем закладів для інвалідів - показових та режимних. Констатовано на масштабах проблеми, наводячи статистичні дані про кількість інвалідів війни та описуючи систематичне порушення їхніх прав.

Дослідження підкреслює важливість вивчення історичного досвіду в контексті сучасних викликів, пов'язаних із російською агресією. Наголошено на необхідності реформування державної політики щодо осіб з інвалідністю, впроваджуючи сучасні європейські підходи до захисту їхніх прав. Особлива увага приділяється необхідності розвитку військово-медичної реабілітації та відповідної інфраструктури в умовах триваючого конфлікту. Констатовано на необхідності пріоритетизації соціального підходу над медичним у державній політиці щодо осіб з інвалідністю. Аргументовано важливість повноцінної інтеграції такої категорії осіб в суспільство та забезпечення всіх громадянських прав.

Ключові слова: *особи з інвалідністю, інваліди війни, права людини, радянський період, соціальний захист, державна політика, репресії, реабілітація.*

The article examines the historical and legal experience of the establishment and implementation of the rights of persons with disabilities in Ukraine. The study analyzes the situation of disabled war veterans in the post-war period, based on archival documents and historical evidence. The research reveals the deplorable living conditions of disabled veterans, which included meager pensions, inaccessibility of rehabilitation means, housing and fuel supply problems. Particular attention is paid to the repressive policy of the Soviet authorities towards disabled war veterans, which manifested in forced relocation to prison-type special residential institutions and systematic deprivation of disability status through manipulations with medical commissions.

The article highlights the contrast between official propaganda and the actual situation of persons with disabilities during the Soviet period, revealing the existence of parallel systems of institutions for the disabled - demonstrative and restricted facilities. The study emphasizes the magnitude of the problem by presenting statistical data on the number of disabled war veterans and describing systematic violations of their rights.

The research underscores the importance of studying historical experience in the context of contemporary challenges associated with Russian aggression. The necessity of reforming state policy regarding persons with disabilities through the implementation of modern European approaches to protecting their rights is emphasized. Special attention is devoted to the necessity of developing military medical rehabilitation and corresponding infrastructure under ongoing conflict conditions. The study establishes the need to prioritize a social approach over a medical one in state policy regarding persons with disabilities. The importance of full integration of this category of individuals into society and ensuring all civil rights is substantiated.

Key words: *persons with disabilities, disabled war veterans, human rights, Soviet period, social protection, state policy, repressions, institutions, rehabilitation.*

Дослідження прав людей з інвалідністю в умовах війни в Україні важко переоцінити. Російська війна проти України, що розпочалася у 2014 році, стала справжнім випробуванням для всього українського народу. Поряд із масовими військовими злочинами, які світове співтовариство засуджує, окупанти демонструють ще й цілеспрямовану політику порушення прав найбільш вразливих категорій населення. Внаслідок ведення військових дій, щоденних ракетних обстрілів, терористичних актів, що здійснюються крайньої-агресоркою відбувається стійка закономірність до збільшення кількості осіб з інвалідністю у загальній структурі населення. Сьогодні, як ніколи, українське суспільство та держава потребують абсолютно нового бачення державної політики з питань захисту осіб з інвалідністю, проведення відповідних реформ та законодавчих змін, які у свою чергу сприятимуть поліпшенню їх життєдіяльності, досягненню матеріальної незалежності та всебічної інтеграції в суспільство, формуванню в них активної життєвої позиції, стійкої позитивної самооцінки [1, с.77]. Враховуючи євроінтеграційний вектор, в Україні активно формуються основи інклюзії, повага до прав людей з інвалідністю, що вимагає реалізації комплексних заходів соціального захисту (реабілітаційних, соціальних, економічних та ін.), оскільки велика кількість осіб з інвалідністю живуть в умовах бідності, а збільшення кількості після війни потребуватиме не лише їх лікування, а й відновлення до праці чи самообслуговування.

Стан опрацювання проблематики. Критичний аналіз наявної наукової літератури дозволяє дійти висновку про те, що дослідження генези прав осіб з інвалідністю привертала увагу багатьох сучасних істориків права. Крізь призму історичних подій свою оцінку захисту прав осіб з інвалідністю та еволюції його виникнення дали Бойко І. Й., Тищик Б.Й.[2], Гончаренко В.Д., Єрмолаєв В. М. [3] та інші. Науковці права соціального забезпечення Костюк В.Л.[4], Мельник В.П.[5], Москаленко В. В.[6], Павлюков Р.О.[7], Чічкань М.В.[8] дослідили правове регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні та проблемні аспекти реформування його системи. Даної проблематики неодноразово торкались і співавтор цієї публікації Малюга Л.Ю.[9, 10].

Метою даної статті є дослідження історії нормативно-правового регулювання та практичної реалізації прав осіб з інвалідністю в середині ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Ігнорування та порушення прав найбільш вразливих категорій населення для наших ворогів є усталеною практикою. Особливо яскраво це проявлялося за часів панування радянської тоталітарної системи, коли навіть військові герої з інвалідністю зазнавали не лише приниження людської гідності, а й жорстокого поводження з боку державної влади.

В післявоєнний період усі верстви населення, за винятком партійно-державної номенклатури, жили бідно. Громадяни страждали від нестачі продуктів харчування, одягу, взуття, а колгоспники ще й від тотального оподаткування. Найважче в ці часи прийшлося колишнім фронтовикам, які втратили своє здоров'я, або отримали каліцтво на війні. За даними розсекречених документів, які наводить керівник пошукового центру "Подвиг" Степан Кашурко, з фронтів Другої світової війни повернулося понад 2,2 мільйони осіб з інвалідністю з важкими формами інвалідності: чоловіків, що втратили руку близько 1 мільйона 10 тисяч, чоловіків, що втратили ноги - 1 мільйон 121 тисяча, тих, хто втратив усі

кінцівки - 85 тисяч 942 особи. Такі масштаби каліцтв були зумовлені не лише бойовими діями, але й специфікою військової медицини того часу. Через брак антибіотиків та належного догляду, військові хірурги часто змушені були вдаватися до ампутацій навіть у випадках, коли можна було б зберегти кінцівки [11]. Фронтовики з різними видами каліцтва очікували, що держава, яку вони захищали, не залишить їх на самоті з проблемами.

Як стверджують вчені, в період війни основними видами державного соціального забезпечення осіб з інвалідністю були: 1) пенсія та періодичні разові допомоги; 2) звільнення від оподаткування; 3) пільги по обов'язкових поставках, у сфері житлового забезпечення, охорони здоров'я; 4) матеріально-побутове та культурне обслуговування. Законодавство періоду Другої світової війни не передбачало грошових виплат, натуральної допомоги чи надання окремих послуг [12, с.26].

Уже на завершальному етапі Другої світової війни та в перші повоєнні роки становище інвалідів-фронтників в Україні було вкрай скрутним. По-перше, їхні матеріальні статки, як правило, обмежувалися мізерними "інвалідними" пенсіями, розміри яких часто змінювалися. Представники першої групи інвалідності отримували 80-150 рублів на місяць, другої - вдвічі менше. Навіть за тогочасними цінами ці кошти були недостатніми для нормального життя. Так, улітку 1947 року літр молока на ринку коштував 10 рублів, кілограм свинини - 120 рублів, а звичайний чоловічий костюм у сільському магазині - 700-800 рублів [13].

Окрім фінансових проблем, інваліди війни потерпали від гострого дефіциту необхідних засобів реабілітації. Хоча офіційна статистика рапортувала про масове виробництво протезів, ортопедичного взуття та інших виробів, самі споживачі скаржилися на їх низьку якість та практичну недоступність через відсутність відповідних матеріалів. «Майстерня, у якій працюють зуботехніки Гаврилюк, Бараш і Кацман, не може обслуговувати інвалідів війни, оскільки не має необхідних матеріалів: сталевих гільз, сталевих литва, порцелянових зубів, цементу та іншого, адже зубні протези виготовляють винятково з матеріалів замовника», - повідомляв автор статті "Справедливі скарги інвалідів" у газеті "Колгоспна правда" у 1946 році [14].

Окремою проблемою виявилось забезпечення осіб із інвалідністю паливом для опалення помешкань. Хоча таке право було законодавчо закріплене, на практиці ветерани-інваліди не мали змоги «роздобути» дрова через їх дефіцит та віддаленість заготівельних пунктів. «Ні дров, ні поліна і взяти ніде, хоча за законом їх мають давати, але вони за 60 кілометрів, у лісі, тому як і чим їх звідти вивезти? Куди не звертаюся, звідусіль відскакує, немов горох від стінки. Ось і завоювали собі холод на всю зиму», - скаржився самотній інвалід Федько з Кіровоградської області [13]. Особливої уваги заслуговує проблема забезпечення осіб із інвалідністю житлом, адже багато з них його не мали або втратили. Державні органи намагалися вирішити це питання, але нерідко їхні зусилля були половинчастими та неефективними, відтак окремі ветерани-інваліди проживали у землянках [15].

Історики відзначають, що традиційний бюрократизм радянської системи майже повністю нівелював спроби держави допомогти вчорашнім фронтникам [16, с.10]. В той період проводилося розмежування між особами з інвалідністю, які отримали інвалідність на фронті під час безпосередньо бойових дій, та з тими, які стали такими внаслідок нещасного випадку або хвороби, які не були пов'язані з бойовими діями. З початком Другої світової війни ще з'явилась нова категорія – «інвалід війни». Таку категорію інвалідності

та ступінь втрати ними працездатності встановлювали Лікарсько-трудова експертні комісії, а органи соціального забезпечення на місцях брали на облік інвалідів-фронтовиків, призначали їм пенсію, працевлаштовували їх і регулярно організовували проведення переоглядів. Зокрема, тільки у 1946 році лікарсько-трудова експертними комісіями в Україні було визнано особами з інвалідністю 458 880 фронтовиків після повторного або первинного оглядів[17, с.38]. Безумовно, чимала їх кількість через різні обставини зволікали з реєстрацією в органах соціального забезпечення. Це пов'язано з постійною необхідністю проходити переогляди у Лікарсько-трудова експертних комісіях для підтвердження інвалідності, зокрема, особам з інвалідністю війни II і III групи - 4 рази на рік, а I групи (часто з важкими ушкодженнями здоров'я) - 2 рази на рік. Для багатьох ветеранів це було надто складно та обтяжливо, а іноді й принизливо. Водночас, особу з інвалідністю, яка не прибувала вчасно на черговий переогляд, без пояснень позбавляли інвалідності, а відповідно і пенсії.

Історики зазначають, що радянська влада жорстко критикувала збільшення осіб з інвалідністю і Лікарсько-трудова експертні комісії отримали завдання позбавити інвалідності ветеранів III групи. Зафіксувати на папері таку директиву партійні керівники УРСР не наважилися. Подібні настанови передавалися на місця завідувачам соцзабезами і головам комісій тільки усно. Архівні матеріали свідчать про політику скорочення чисельності інвалідів війни в УРСР, починаючи з 1 жовтня 1946 р. і закінчуючи 1 січня 1948 р., яке відбувалося шляхом визнання їх комісіями такими, що цілком «одужали», і зняття в соцзабезах з обліку. Надалі така політика продовжувалася системно. Зокрема, було позбавлено статусу «інвалід війни» й знято з пенсії 116 055 вчорашніх воїнів Другої світової війни. Відтак, держава повністю знімала з себе всі зобов'язання щодо соціального забезпечення ветеранів[18, с.32], а відповідно і економила кошти на їх соціальне забезпечення.

Соціальна деградація інвалідів війни, постійні приниження, матеріальні труднощі та брак державної підтримки призводили до того, що чимало інвалідів-ветеранів опинялися на узбіччі життя. Масове жебрацтво та бродяжництво серед них стало характерною рисою повоєнної дійсності. Скрізь на залізничних станціях в Україні зустрічалися «інвалідів війни» [13]. Були вони часто без руки, ноги, очей, у супроводі хлопчиків-поводирів. Подібні картини спостерігали очевидці, і фіксували у своїх спогадах, художники малювали на замальовках, студенти записували у щоденниках, щоправда популяризувати такі мемуари у ті часи було неможливо. Однак з часом осіб із інвалідністю значно зменшилося, а в одну мить вони раптово зникли.

Радянська влада вирішила "очистити" вулиці міст від інвалідів війни двома масованими хвилями репресій. Перша відбулася в 1946 році, коли за прямим розпорядженням Сталіна і наказом маршала Жукова в одну ніч у всіх великих містах були проведені облави. Осіб із інвалідністю без суду і слідства завантажували в ешелони і вивозили на Соловки. Друга хвиля прокотилася в 1950-х роках, коли міністр МВС Круглов у документі №06778 від лютого 1954 року доповідав Хрущову та Маленкову про "неприпустиме явище" жебрацтва у великих містах, зазначаючи, що 70% жебраків - це інваліди війни та праці. Наслідком стало створення мережі спеціалізованих тюремного типу по всьому СРСР [12].

Мережа спеціалізованих охопила весь радянський Союз: від Валааму в Карелії до Сахаліну, від Харкова до Омська. Про умови утримання в цих закладах свідчить

документація Валаамського інтернату, створеного у 1950 році. За словами колишнього екскурсовода Валаамського монастиря Євгена Кузнецова, інтернат був місцем справжніх тортур. Ветеранів утримували в антисанітарних умовах, мили з шлангів просто на брезенті. Особливо жахливим було поводження з найтяжчими інвалідами. Їх влітку вивішували в кошиках на деревах, часто забуваючи зняти на ніч. Померлих ховали під номерами на спеціальному цвинтарі, без жодних розпізнавальних знаків [11].

Радянська система створила цілу мережу паралельних реальностей для приховування правди про долю інвалідів війни. Яскравим прикладом є ситуація в київському Святошині, де поруч існували два заклади для інвалідів. Перший - показовий Будинок інвалідів на вулиці Північній, 57, який описували в пресі та літературі, як зразок турботи держави про ветеранів. Другий - закритий режимний заклад неподалік, куди звозили «небажаних інвалідів» з вулиць Києва. Письменник Іван Власенко, який випадково потрапив туди в кінці 1950-х років, описував побачене як "скупчення скалічених тіл і знехтуваних душ" у маленьких кімнатах-клітках, де панував нестерпний сморід немитих тіл і занедбаних ран [11].

За останнє десятиріччя соціальна політика багатьох європейських країн стосовно осіб з інвалідністю зазнала суттєвих змін. Ставлення до цієї соціальної групи людей, як до пацієнтів, якими необхідно лише опікуватися, і які не можуть долучатися до активного суспільного життя, змінилося на ставлення до них, як до повноправних членів суспільства, що мають рівні права з іншими громадянами країни. Науковці наголошують, що тимчасова окупація території зовнішнім агресором призводить до втрати інфраструктури, пов'язаної з відновленням. Водночас в Україні зростає важливість розвитку військово-медичної реабілітації та відповідної інфраструктури, тому що кількість інвалідів внаслідок бойових дій в Україні зростає. За цих обставин державі вкрай важливо збільшити свої інвестиції у розвиток сучасних реабілітаційних закладів, а також органам місцевого самоврядування шукати інвестиції в цю важливу сферу від інших суб'єктів [19, с.181].

Висновки. Історичні факти свідчать, що навіть такі категорії людей з інвалідністю, як ветерани, які самовіддано служили у війську, зазнавали нелюдського поводження з боку радянської тоталітарної влади. Примусове переселення, утримання в жахливих умовах, позбавлення елементарних прав та свобод - це лише частина злочинів, скоєних проти найбільш незахищених верств населення.

Висвітлення злочинів радянської влади та подолання ганебного радянського спадку у ставленні до осіб з інвалідністю має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики, особливо в умовах сучасної російської агресії. Лише шляхом реалізації дієвих механізмів захисту прав цієї вразливої категорії громадян Україна зможе довести відданість принципам соціальної справедливості та рівності. На сьогодні, при формуванні державної соціальної політики України стосовно людей з інвалідністю, необхідно надавати пріоритетного значення не лише «медичному», а й «соціальному» підходу до проблеми, що позначається на змісті та якості заходів, спрямованих на зменшення негативних наслідків «інвалідності», а також сприяти ширшому залученню людей з інвалідністю до участі у суспільному житті, реалізації їхніх прав, як повноправних громадян країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Костюк В.Л., Яцкевич І.І. Право на працю у контексті Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю: сутність, проблеми та перспективи законодавчого регулювання. Соціальне право. 2017. No 2. С. 49-57.
2. Бойко І.Й. Історія держави і права України: академічний курс: підручник / Б.Й. Тищик, І.Й. Бойко. К.: ін Юре, 2015. 808 с.
3. Історія держави і права України : підручник за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2019. 552 с.
4. Мельник В.П. Поняття та ознаки соціального захисту осіб з інвалідністю: теоретико-правовий аспект. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2015. No 2. [URL:http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15mvptpa.pdf](http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15mvptpa.pdf).
5. Костюк В.Л. Міжнародні стандарти прав осіб з інвалідністю в умовах правової, соціальної держави: теоретико-правовий аспект. Актуальні проблеми соціального права в Україні: зб. наук. праць. Харків : Юрайт. 2017. С. 119–215.
6. Москаленко О. В., Дуюнова Т. В. Державна політика у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні. 2023. 249с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/41885/1/Mon_SOTSIAL_NYY%20ZAKHYS_T_23.pdf
7. Павлюков Р. О. Соціально-правовий захист інвалідів в Україні: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.05. Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля. Луганськ, 2009. 20 с.
8. Чічкань М. В. Правове регулювання соціального захисту інвалідів в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2009. 20с.
9. Малюга Л.Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні: навч. посіб. Київ: Алтера, 2016. 324 с.
10. Малюга Л.Ю. Форми соціального захисту інвалідів в Україні. Закарпатські правові читання : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (25-27 квітня 2014 року, м. Ужгород)/ за заг. ред. В.І.Смоланки. Ужгород, 2014. Т.2. С. 419-421. <URL:dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21896/1/%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83.pdf>.
11. Крамарчук Оксана. До спеціалізованих інтернатів інвалідів-фронтовиків забирали прямо з вулиць. Урядовий кур'єр. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/do-specinternativ-invalidiv-frontovikiv-zabirali-p/>
12. Шашків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина: навч.посіб. Чернігів: ПАТ «ПВК «Десна», 2016. С.633.
13. Непотрібні герої. Розсекречені документи про долю інвалідів Другої світової війни. URL: [URL: Непотрібні герої. Розсекречені документи про долю інвалідів Другої світової / ГОРДОН](URL:Непотрібні_герої._Розсекречені_документи_про_долю_інвалідів_Другої_світової_/ГОРДОН)
14. Славутська районна газета «Колгоспна правда» від 30 червня 1946 р.
15. Затьєв С. Про зачистку фронтовиків-інвалідів після війни, або Якою насправді була сталінська «шана» ветерана. Армія. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/05/25/pro-zachystku-frontovykiv-invalidiv-pislya-vijny-abo-yakoyu-naspravdi-bula-stalinska-shana-veteranam/>

16. Кононенко В.В. Суспільно-політичні настрої та моральний стан населення України в повоєнний період (1945 – 1953 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 /В.В. Кононенко. Вінниця, 2004. 28 с.

17. Мельник В. П. Соціальний захист осіб з інвалідністю: теоретико-правові проблеми: монографія. Київ.\ь: Вид-во «ПВГОІ «Видавництво Людмила», 2018. 420с.

18. Гордієнко Г. М., Радянський режим та інваліди вітчизняної війни в УРСР у перші післявоєнні роки. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія "Історичні науки". Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. Київ : Гельветика, 2023. - Т. 34 (73) № 1. - С. 24-33. Бібліогр. : с. 32-33

19. Наливайко І. Теоретико-правова характеристика соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. №2. С. 179-186.

УДК 342 : 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-03-05

Руденко М.В.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного
права Східноукраїнського національного університету
ім. В. Даля, Заслужений юрист України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8461-7627>*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ТРУДОВИХ ФУНКЦІЙ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ПРОКУРАТУРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті на підставі аналізу наукових позицій, міжнародних та національних нормативно-правових актів зазначається, що система прокуратури України є єдиною та багаторівневою, де кожен співробітник може поєднувати два статуси – бути як суб'єктом з адміністративно-правовим статусом, так і з трудовим. З'ясовано, що з огляду на специфіку діяльності прокуратури професійний розвиток працівників прокуратури є важливим фактором ефективного виконання покладених на них державних та трудових функцій, особливо в умовах реформування органів прокуратури. Вказується, що кожна прокуратура в різних країнах формується відповідно до національного законодавства, відрізняючись одна від одної своїм статусом та покладеними функціями. Робиться висновок, що об'єднуючими ознаками різних моделей прокуратур в країнах, що аналізуються, є повага до професіоналізму через чесність і незалежність прокурора, сильні органи прокурорського самоврядування та ефективна координація зусиль різних правоохоронних органів на національному рівні. Вказується, що професійний розвиток працівників прокуратури є запорукою успішного функціонування системи кримінального правосуддя. Поняття «професіоналізм працівників прокуратури» має включати як елемент - глибоке розуміння своєї професійної сфери, що включає як етичні правила, так і сутність прав людини, професійну ідентичність і розуміння контексту, у якому вони працюють, а також деякі більш практичні питання, що стосуються роботи прокурорів, які потребують від працівника прокуратури постійного розвитку та самовдосконалення.